

u potrazi za fantastičnim

Snabdeven sa nekoliko knjiga reprodukcija, polazim tragom fantastičnog u nestvarne pejzaže: čudno, u mahovinu obraslo, drveće sa korenjem ispruženim nad bezdanima stoji u pozadini slika srednjovekovnih majstora.

Na slikama Brojgela starijeg drveće je mirno, arkadsko, spokojno; samo na onim slikama čija je fantastika dovedena do usijanja, na pustom horizontu štrče gola, prelomljena stabla; iza njih stravično se crne košmarne biljke: vešala, koplja, čudni točkovi. Ali i u onim slikama gde drveće ne učestvuje u apokaliptičnom panoptikumu nad peizažem lebdii, skoro uvek, prigusena fantastika.

Od Brojgela nit fantastičnog ide na sve strane: ka prethodniku Brojgela, zavereniku tajne azbuke sna zalutalom u XVI veku Hieronimu Bošu i nasledniku Brojgela, hroničaru Tridesetogodišnjeg rata, Zaku Kalou.

Fantastika Zaka Kaloa, toga, po cinicnoj oporosti srodnika Vionovog, nije u neverovatnoj iščašenosti onih grotesknh-koncerata u ljusci jajeta Hieronimusa Boša. U detaljima, njegove slike su prividno realne, ali fantastično leži van predmeta, u mizansceni radnje, u praznini izmedju grupa ljudi i u njihovom rasporedu; to je fantastika masovnih histerija, panika, pogroma, javnih pogubljenja, meteža i lovova na vešnice; (ciklus „Kazne“). A u realnom detalju blesne odjednom java monstruoznija od sna preko užasa drveta sa čudnim plodovima obešenih ljudi.

Kod Brojgela, koji i vremenksi stoji izmedju starijeg Boša i mladog Kaloa, ima dela koja u stepenu fantastike stoje izmedju pandemonijumskih vizija Boša i surovih prizora iz gravira o Tridesetogodišnjem ratu Kaloa: njegove slike iz ciklusa „Seoske svečanosti“ ti šareni vašari ciglasto crvene boje i bestijalnih tela, prepunih do zaokrugljenosti jednom životnom euforijom koja ide do bezumne biološke ekstatičnosti. Ljudske figure i ambijent su prirodni, ali ono što se

dogadja na tim platnima, ta pijana razuzdanost, podignuto je do paroksizma, toliko, da to već ulazi u fantastiku.

Kod Bo a iostaki argumenti koji bi trebalo da daju slikama verovatnost jedne druge, samostalne realnosti, ljudske situacije i ambijenta, pored sve monstruoznosti čudovišta koja učestvuju u toj hipnagogičnoj igri na njegovim platnima, Boš retko pribegava deformaciji ljudskog tela: zaplovljujući u nepoznato more čuđa, on ostavlja neizmenjenim te proporcije, kao daleku vezu sa kopnom realnosti, kao dokaz verodostojnosti onoga što je doneo odatle. Kod Brojgela ta veza su savremeni flamanski gradovi, koje je on ostavlja kao dekor i kada slika biblijske teme. Kod Kaloa to je sve što ulazi parcijalno u sastav gravira: sve je prividno realno, a ipak užasno, kao loš san, sa fluidom irealnog koji lebdii u vazduhu.

Setio sam se Kaloa ovog leta čitajući „Kožu“ Malaparte. Ovaj Kafka koji je počeo da piše u dobroj meri dokumentovane reportaže, zadržao je sav realni dekor poslednjeg rata, a ipak dogadjaji iz knjige, dovedeni do apsurdna svojom nemogućom, groznom realnošću, nose prizvuk irealnog. Možda je zato i njegov humor toliko crn, luđački, inferalan.

Čitam juče ranije beleške moje prijatelju B.

Opet počinješ sa fantastikom, kaže on. Meni se sve to odlaže u miš, fantastiku, legendu, čudo, ne dopada. Ono što nam danas treba u prozi to je nešto što bi za nju značilo kao neorealizam za film. (On uvek ima nekakve nekritičke afinitete prema filmu.)

Ti pletiš za sitne, nevažne podatke, kažem ja. Ja sam za sintezu. Za novu, dubinsku sliku sveta. Makar morali da dubimo kroz prošlost. Fantastikom.

Da bi na kraju dobio sliku po cenu odvajanja od života. Naizgled, da.

Po cenu onih podataka koji često u najvećoj meri daju draž umetničkom delu.

Ne. Već dajući tim podacima jedno novo, punije značenje.

Čitam danas jedan roman, u stvari prilično loš (ne bih htio da mu spominjem ime zajedno sa svim ovim imenima koje volim; ipak, proizvođač neočekivan utisak (van svakog kvaliteta ovog romana) spominjanje poznatih imena koja se odnose na lokalitete ovog grada u kome pišem ove redove. U jednom romanu u kome oni ne bi služili kao oslonac hroničarskoj fotografiji; u romanu čija se površina ne bi poklapala sa koordinatnim tačkama dvodimenzionalne slike realnosti, ta imena bi mogla da budu čudni, poznati a ponovo nenađani znaci jedne polurealne topografije.

Nešto slično tome postoji kod Momčila Milankova, u čijoj prozi ambijent panonske ravnice i spornih banatskih reka, obeležen tu i tamo neupadljivim znacima sadašnjeg vremena, daje dogadjajima koji se dešavaju u njemu posebnu draž. U jednoličnoj, prajšnjavoj letnjoj ravnici (u „Neznanci“ njegovoj najboljoj pripovesti) dešavaju se poluuspavni, bez glasni, hermetički dogadjaji; na poznatim mestima se dogadja stviri koje izlaze iz tesne staze svakidašnjice; fantastici to daje privid verovatnosti, unosi i nju elemente neke nove logike, makar to bila i logika sna, daje mogućnost za jedan svojevrstan humor koji izlazi iz zglobova običnog.

Na slikama Marija Maskarelija, u mediteranskoj fantastici iz prvog njegovog perioda karnevala, stalno je prisutan ambijent našeg Primorja sa reliktima latinske i romanske kulture. Neke njegove slike sa nezaboravne izložbe „Šarene oči vetra“ nosile su u svojim nazivima imena Kotora, Rovinja, Bara, koja su u podvodnoj iluminaciji ovih bojenih stakala dobijala nov, nesvakidašnji prizvuk.

A na platnima Miljenka Stančića, izmedju svirača na mandolini, sentimentalnih skitnica: devojaka od voska i paučine, na koje me je potsetio danas pročitani stih:

„Sala je mesečeva igra sa ženama od tila i finog mesa“

izmedju svih tih likova koji se raspadaju u teškoj, sporog svetlosti, koji lebde u senkama, senke i sami, spajajući se sa senkama i izlazeći iz njih, sa licima izbledelim od svetlosti ili zaborava i sa rukama mesečarski izduženim i bledim, možemo da prepoznamo daleki mutni ostsaj patine sa starih baroknih kuća naših severnih gradova, Varaždina, kuća punih memljivog nameštaja, iznad čijih ulaza stoje odavno prošle godine.

Pikaso: „Uvek sam polazio od nečeg konkretnog, od nekog materijalnog fakta, pa sam onda pravio ono što sam htio, vizije, snovidjenja, ili takozvane apstraktne crteže.“

— O —

Prepročitavam Pavlovićeve priče. Ma da ulaze u žanr fantastike (neke, kao „Tudjinac“, bliske su čak Hofmanu) pune su detalja; zbog njih, ova proza asocira na postupak slikara iz škole magičnog realizma, kao što mi sitne biljne vinjete posejane u nizu priča Olješe, jednog drukčijeg privrženika moderne fantastike, koje ponovo dočaravaju grafike Antoni Grosa. „Zmajevu u Baterski parku“, naprimer, sa onim nepisivim mnoštvom kaligrafskih detalja.

Kada smo već kod duhovnih sredstava poezije i slikarstva, me ne fantastika Pope (iz „Igara“, recimo, ili iz „Belutka“) uvek do kraja saznatljiva, dohvatljiva rukom, kosmos jedan nacrtan dečjom rukom, u kome se pored planeta vidi i jedna krpena lopta, potseća na slike Huana Miroa, na taj vanredni dečji planetarijum iz veselih snova; dok pesarije Pa-

vlovića više pripadaju jednoj drugoj sferi, bližoj crnomumornim fantasmagorijama Brojgela ili Dalija, ma da mu se poslednje, iz „Oktava“, guste i vegetativne, sa svojim „realizmom detalja“ više približuju svojevrsnoj fantastici Čelićevih grafika, fantastici postignutoj dovodjenjem realističkog postupka, krajnjim iskorišćavanjem njegovih odlika, do njegove negacije: grane, mahune, žilice korenja, nacrtani minucioznom preciznošću, prerastaju odjednom time svoju realnu predmetnost i stvaraju nepoznati svet fantastičnih oblika.

— O —

U jednoj reviji za umetničku fotografiju nalazim sliku: razređeno bilje u pesku, samo sa svojim senkama. Ko zna koliko puta smo videli to obično, štrkljasto grmlje, nedovoljno gusto zbog čestih Eoolovih najezdi, ali ovako, snimljeno odvojeno, naizgled objektivno, ono postaje fenomen jedne realne flore, deo jedne botanike sna.

Zatim, u podne, vraćajući se kući, odjednom ugledam na krovu dvospratne kuće, van uobičajene zone svakodnevnih prolazničkih pogleda, veliku saksiju sa cvetom, ko zna kako postavljenu tu. Isprva mislim da je ukras, jedan od onih čudnih ukrasa koji stoje na starim kućama, ali kad se približim vidim da je to samo obična saksija sa suvim stabljikama neke ukrasne biljke koje se ocrtavaju prema praznom nebu. Postavljena tu, van svog prirodnog, uobičajenog ambijenta, ona deluje kao znak iz Sibila, nepoznati heraldički simbol, totem jedne tajne gradske mitologije, dajući kulji čudo jedan nov, neočekivan izgled.

(Odlomak iz dnevnika: „Botanika, humor, fantastika“)

Vlada UROŠEVIĆ

LETO

10-74033418

To leto smo proveli ispod Paštrovića, razapevši šatore u jednom maslinjaku, blizu velike plaže. Tada smo još bili studenti, svet veselo, bezbrižan i mlad, bez predrasuda. Danju smo dremali na žutom pesku plaže, igrajući karata, ili plivajući do obližnjeg ostrva na kome se, na visokoj steni, nalazila mala kamena crkva, koju je nadrastalo nekoliko borova. Dva puta dnevno, u podne i uveče u pet, uz dok je pristajao putnički brod. Uvek smo ga dočekivali, bosi, u majicama i kratkim pantalonama, stojeći na toplom betonu doka. Kada je odlazio, mahali smo mu maramama, majicama i kapama napravljenim od novina.

Sve naše večeri bile su karnevalski vesele, bilo da smo ostajali medju šatorima, bilo da smo, onako bosi i bučni, odlazili na hotelsku terasu koja je bez nas bila prazna i dosadna. Noću smo odlazili na kupanje u Lučice, u malu lagunu koja je bila okružena do neba visokim paštrovićkim brdima. U vodi su, iza svakog našeg pokreta, ostajale svetle vodene varnice; kupajući se u toplom moru, noću, u senkama brda koje su naše uživanje ulepšavale strahom, osećali smo slobodu kakvu jedino može da oseti nag čovek, stojeći izložen nebu, moru, i njihovim noćnim svetlostima.

Ponekad je horizont bio sav zadimljen od brodova. Tada smo jurili na obalu, očekivajući da ćemo videti nešto više od dima. Ponekad bi se ukazale samo udaljene, crne siluete konvoja, a onda se sve, sporo, ubilo u nebu, i to je bila cela preštava. Nas je međutim, privlačila ta avetijska pojava brodova; u toj pojavi bilo je neke mistike, kao i u samom moru, koje nikada nismo mogli da shvatimo kao običnu mrtvu vodu. Ono je bilo puno promena i tajni, i zato smo ga poštovali, ponekad ne razlikujući svoj strah od svoje ljubavi.

To more, koje je, i pored brazda koje su za sobom ostavljale turske i mletačke galije, i galije neretljanskih gusara, austrougarske ratne ladje i italijanske krstarice, ipak ostajalo savršeno statko, prikativ i tragove plovidbi tek negde u svojim dubinama, svojom ravnodušnošću i nepovredivom nevinošću osvajalo je

našu ljubav. Njegovi talasi su budili u nama slike renesansnih lepota, pesnika, karnevala, maskerata i obrazovane vlastele; budili su pretstavu jedne duhovne i telesne slobode koja je značila približavanje čoveka prirodi i njenoj suštini, i koja je ove lepe obale učinila romantičnim i sunčanim. Puni lepih predstava, sa shvatanjima koja su trpela snažan uticaj promena, boja, svetlosti i prostora, postajali smo stanovnici jedne legende koja je bila bar zdrava, ako ne i realna. Realnu pretstavu prostora i oblika u njemu nismo shvatali; posledica te površnosti bilo je naše zdravlje.

Noću smo pili čuvna jadranska vina, prosek i dingač, šetali smo po staroj tvrđavi na kojoj se još nalazio jedan top iz XVI veka, okružen gomilom đuladi; na najvišu kulu tvrdjave prelasno se preko jednog slabog mosta koji se uvek opazio ljuljao nad dubokom provalijom, punom stenja i pene. Noću, na zupčastim bedemima, ljubili smo svoje devojke kao kakva božanstva.

Bile su to halucinacije koje su u našim glavama i telma stvarali leto, istorija i paganstvo. Ništa nismo pokušavali da objasnimo; život je bio jedan veliki razlog — entelheja — koji je objašnjavao sve.

Bilo je četiri sata jutro kad sam se vraćao iz sobe jedne pevačice, slabšaše i lake, ali čijem je bledilu divno pristajala crno bojadisana kosa obešćana pogledu na frizuru istočnjačkih igračica. Srećan od umora i lake, bezbolne ljubavi, umesto da odmah odem u šator. Šetao sam plažom i odlazio u maslinjake. Prelazio sam preko pustog malog trga na kome su rasle dvetri stare masline i šumela česma, obavijao me je topli vetar koji je duvao s mora, a Paštrovići su bili crni, kao mastilom namazani na nebu. Legao bih na topli pesak i uživao u poseponičnim, nelasnim i bezimenim bojama neba, mora, zvezda i maslinjaka. Moje telo, iznemoglo, premoreno od milovanja u sobi kroz čije je otvorene prozore uletao bešumni topli vetar, moja usta puna njene kose, koje su mirisale na njene meke dojke i trbuh, sve moje biće gubilo se u neternu opštem, apstraktnom, i ja sam bio samo svesni deo stvari koje sam mogao da vidim, čujem ili osestim. Leto, „vrh godine“, ovoga puta nije štedelo svoje tajne; nije mi ih objašnjavalo, ali mi je otkrivalo da ono postoji, i to je bilo dovoljno zavodljivo. Živeo sam kao biljva, prepusten uticajima elemenata, i osećao sam da je to onaj jedini život koji je čoveku potreban i zbog koga vredi roditi se samo jednom i umreti samo jednom. Ne razlikujući više svoju ruku od vazduha,

dok sam, noću, izlazio iz vode i dok mi se niz glavu cedio talas, ja nisam umeo da razlikujem ni vreme od njegovih promena; sve sam primao sa pojednakom radošću, vreme je bilo trajanje ulepšano promenama, kojima nisam znao razlog ni smisao, ali kojima sam se opijao, ne budući se po nekoliko dana, sa glavom i telom ispunjenim jasnošću svetlosti, boja i promena. Pevačica je u ovaj mali siromašni grad došla deset dana pre mog odlaska iz njega. Njen prtljag je za njom kasnio nekoliko dana, tako da joj je garderoba, u koju uključujem i kupaci kostim, bila nepotpuna. Zato smo često noću odlazili na skrivenje plaže i kupali se.

Sećam se jedne večeri kada je grad proslavljao godišnjicu ustanka. Tek zasno uveče, pošto je ona završila sa svojim večernjim nastupom u hotelu, uspeli smo da se iskrademo iz buke primorskog praznika i da, preko doka, na kome je bistao venac buktinja koje su dogorevale, odemo do jedne zaklonjene plaže. Gledao sam je kako se svlači. Kako smo skidali koji deo odeće osećali smo se uznemireni, slobodniji, i izjednačavali smo se sa onim što nas je okružavalo. Ona je, gola i tanka, sa velikom i teškom kosom, trčala preko peska, posrćući i mašući rukama. Došla je do same vode, a onda je zastala, oklevajući da se baci u njenu tamu. Ležao sam; i dok sam je gledao tako, kako stoji, kao kip od snega ili porculana, prava malo nasmetano napred, sa linijom horizonta koja je išla nešto iznad njenih članaka, izgledalo je da se nalazi u samom nebu, i stajala je, bela i mirna, kao vrh mora. Ja sam se tada selio u predele gde vladaju druge sile, i gde je ravnoteža nestvarna. Nisam se pomerao s mesta dok se ona ne bi pokrenula i zagazila u snažne zagrljaje talasa. Kada je izlazila, na njenom telu nije bilo mesta koje nije bistalo od mokrog poljupera mora. Hteo sam tako da je poljubim, celu, jednim poljupeom. Ta nadmoć mora gasila je sva moja shvatanja i moji poljupci su posle ličili na gutljaje čoveka poludelog od žedji.

Kupali smo se dugo, greći se u vodi, roneli, i ljuljajući se na talasima plime. Zatim smo istrčavali na pesak, ležali, trčali duž uske plaže, uvijali se jedno u drugo, slani, blistavi i poludeći. Sazvezdja su se polako pomerale prema zapadu. Goli i uspravljani, mahali smo svetlostima nevidljivih brodova, koje su se od zvezda razlikovale samo svojim brzim kretanjem. Zatim smo ostajali, kao da smo sami na celom svetu, i disali uplašeno, uzbuđeno i glasno, spokojni zbog nekog pripadanja svemu, i presrećno umorni od neke sveopšte ljubavi koja je svojim neobjašnjenim postojanjem zadovoljavala i našu, sa nebom i morem izjednačenu, svest.

10=44033921
džulijen sajmons

KRČMA

Čaše su podignute. Glasovi se slivaju u smeh.
Satovi su se zaustavili. Svetluca pivo u
rukama vojnika. Lica su mirna. Prsti osećaju
vlažan dodir stakla. Čaše otiskuju krugove
na stolu. Prstenovi dima uvijaju se i dižu.
Rasprskavaju pod stropom.

Taj trenutak postoji i on je stvaran.
Sta je stvarno? Ne pitaj to. U ovom času gledaj
u lepršave oči devojaka, čekajući konobaricu.
Pazi kako sipaš skač i pamti ovaj dan,
ovaj dan i ovaj trenutak kada više nisi ostrvo.
Sada su ljudi dobri pa satovi u rukama vojnika,
za ovaj trenutak nemaju šta da kažu
i ništa da kažu i čaše su podignute i mi smo
srećni pijuci bez prestanka
i svet je blag i bespomoćan

O, nadživeti krčmu i popeti se ceo u dimu svog daha!
... Regrut drema u uglu, brbljivci se osvrću.
Posmatraj sada lica koja voliš i seti se
da nisi nimalo razmišljao o smrti.
Ali razmišljao o njoj dok se svetla gase i
čaše su spuštene. Ljudi odlaze i veče odlazi
odlažiš kao svetlo i lišće i ti sam, jer
srce odlazi, vrata se otvaraju u tamu
stopala zakorače i trenutak padanja je tu;
padaš kao kamen.

Da li si dovoljno jak da sretneš svoj poraz?
Da sretneš hladan vazduh ulice i dodir trulosti —
— gnjile prste koji te ubijaju u grču ljubavi?
Možeš li da podneseš da nadješ utehu savim sam
u zlu i zakržljalošću?
Jesi li, dovoljno jak da te napuste ptice?

Kapije su zatvorene i ljudi se vraćaju kućama. Mi smo
napušteni na našem ostrvu patnje. Casovnici počinju
da se kreću svom snagom. Nema više ničeg,
upšte ničeg da se da: sve je jasno:
prsuća je donesena protiv nas. Casovnici se okreću
sve brže. Vreme se rasipa poput konfeta u otkucaje.
Dani počinju da se ruše.

S engleskog preveo
Tomislav KETIG

DŽULIJEN SAJMONS (Julian Symons) rođen je 1912. godine.
Iako pripada srednjoj generaciji američkih pesnika smatraju
ga mladim od mnogih koji su po svom rođenju bliži nama.
Život u njegovoj poeziji je kao voda reke koja se pretače preko
prstiju i odazi, dok si joj ti, koji ostaješ, tuđ, iako su ti ruke
mokre od njenog dodira.

mark today

tundra, 1944

Tada sam živeo, a razmišljao sam tek kasno posle
toga. Apstraktna, izmišljena žena koju sam uvek želeo,
ulazila je u moj život uzimajući razne oblike. Ovoga
puta uzela je oblik bolesljive i lepe pevačice; i ako
sam nekad bio srećan, to je bilo zato što sam sve ljubavi
tako hvatao, verujući da će mi se svaka žena vratiti,
u nekom drugom, opet primamljivom i toplom
obliku. Kad god sam neku ženu voleo verovao sam da
je ona samo prolazni oblik one prave, božanske žene;
uvek sam mislio da je ovaj život, koji živim, moj jedini
život, i to je bila religija kojoj sam prilagodio sve
što je privlačilo moju pažnju i budilo moju ljubav.

Danju, obično pred podne, sedeći u prijatnoj senci
negovane palme na terasi hotela, igrali smo karata,
preplićući bosa noge pod stolom. Ja sam tada doslovno
letovao: nisam se ni brijač, ni šišao, išao sam bos, u
kratkim pantalonama i plavoj italijanskoj majici. Nikad
nisam bio tako srećan, jer nikad nisam bio tako jak.

Veliki dekolite otkrivao je njena nepromenljivo bela
i slaba ramena. Jedino što je u njoj bilo jako, i čija
snaga nije bila očigledna, bila su njena bedra, labu-
dasta i lepa. Ponašao sam se nemarno kao stari mornar,
ali se svaki njen pokret odražavao u meni. Osećao sam
da je moja nemarnost privlačila isto onako silno kao
mene njena slabost. Kroz desetak dana ja sam imao da
otputujem; za to vreme mi ćemo jedno iz drugog iscrpiti
samo ono što je lepo; verovao sam da tu otputovati u
pravom trenutku; iako sam tog leta bio oslobođen od
svih obaveza, iako mi je poslednja pošiljka novca do-
zvoljavala da ostanem još dvadesetak dana, moja odluka
da odem baš određenog dana bila je nepromenljiva,
jer sam verovao da se sva moguća lepota sažela u ovo
malo dana, koji su mi davali samo ono što je najlepše
i najuzbudljivije, samo ono što sam mogao da uzimam
sa strahom ili sa ljubavlju. Uzimao sam samo ono što
mi se davalo srećno.

U hotelu je stanovalo nekoliko zanimljivih gostiju.
Bila su tu četiri čoveka, od kojih trojica sa ženama i
decom, četvrti sam. Po ceo dan su igrali karata, trojica
su se stalno ljutito i s ponižavanjem obračali
četvrtom, kome je u glavi očigledno nešto nedostajalo
i koji za karte nije imao mnogo razumevanja. U početku
mi ga je bilo žao, kasnije mi je postao dosadan sa svojim
pitanjima i objašnjavaanjima.

Tu je bio i jedan inženjer, poreklom Nemač, visok,
snažan, plav, sa divnom plavokosom ženom. Svako
jutro su odlazili na plažu. Ona je bila samo u kupcaem
kostimu, ogrnuta baden-mantilom, sa nogama zateg-

nutim i strogim, uvučenim u bele papuče sa visokim
potpeticama, koje su njene noge činile još zategnutijim
i lepšim. Imali su jednu devetogodišnju ćerčicu, dete
sa velikim plavim očima i pametnim licem. Ta devoj-
čica mi je često pravila društvo dok sam, pijuci bistru
i vatrenu lozovaču, sedeo na terasi i čekao da prodje
pre podne. Mala je predstavljala divno društvo. Video
sam kako se u njoj, jedva приметно, pojavljuje lepa
žena, i to me je radovalo, jer sam voleo da oko sebe
gledam oblike zdravog života, lepotu i zdravlje, koji,
svejedno kako da se pojave, i svejedno kad, uvek pre-
stavljaju sigurne predznake slobode.

Jedna crvenokosa mlada žena, sa vrlo visokim pot-
peticama, sa kožom indijanski bakarnom, čija je boja
uvećavala zelenilo i pakost njenih neprirodno velikih
očiju, bila je tu sa majkom i ćerkom. Nije bila lepa,
ali je imala snažno telo, bila je mlada, slobodna i ne-
obična. Spavala je sa svakim ko joj se svidelo, u postelji,
ili noću na plaži, a ćerku, prema kojoj je bila stroga
i nežna, ostavljala je na brigu svojoj majci, a ona se
predavala lepoti i slobodama leta, i utapala je svoje
telo, koje je imalo bakarnu boju vatre, u šumne požare
pene i u snažne slane talase, nalazeći i u kupanju neku
telesnu draž raznog spajanja; i celom površinom svoje
uzbudjene i drhtave kože upijajući, zvezdama ili sun-
cem zagrejan vazduh mora. Muškarci koji su je imali
govorili su da umne divno da se svlači. Svlačenjem je
svoje telo pretvarala u božansko, otkrivajući vatrenu
i čvrstu kožu, radeći tu mirno i sablažljivo, kao u snu,
pokretima koji su ličili na blago besvesno plivanje.
Takva je bila celo vreme, sve dok je umor ne bi survao
u san, dubok i srećan, u dnu rasturene postelje. Celo
vreme, govorili su, samo su njene zelene oči otkrivale
njenu požudnu i podrugljivu svest.

Ona se podavala i ljudima, i vodi, i svetlosti, pri-
majuci u svoje telo sve što je ili bojom, ili zvukom,
ili mirisom i snagom, značilo život. Da nije bilo nje,
tri ružne starice, od čijih mi se dlakavih i smežuranih
tela gadiilo, morale bi da čute po ceo dan.

Naslučivao sam u njoj onaj sveti čovekov napor da
se nerazdvojno sjedini sa svim stvarima i promenama,
sa svakom pojavom, onaj napor koji se ostvaruje samo
onda kad predavanje, toplina i svetlost obuzmu svest
i čine da se čovek oseća budan, jak, drhtav, i srećno
izgubljen u beskrajnim zvezdanim prostorima leta.

Duvalo je razdražljivo topli noćni vetar, dovlačeći
nad more svetle oblake, koji su gusto kapali po obali.
Video sam je kako, gola i bakarna, stoji na stepeništu
kraj jednog polomljenog renesansnog lava i kisne, raz-
mazujući po telu šumnu kišu, blaženo milujući samu
sebe. Činilo mi se da hoće da ta kiša i vetar prolaze

kroz nju kao kroz vazduh, osećao sam da želi da se
pretvori u sjajno jedinstvo vazduha, vatre i zlata, i
svih onih boja koje su sunce i zvezde palili i gasili nad
plavim i zelenim morem. Telo joj je bilo tamno i ba-
karno blistavo. Otrčala je, bosa, niz mokro stepenište,
u more i, kada je izlazila, moje oči su gledale Venerino
radjanje iz pene. U njoj su se spajale antika, renesansa,
i sve ono što je čovek, svesno ili nesvesno, želeo da
postane. Talasi su se uvijali oko njenih bakarnih nogu,
koje su mirisale na more i so. Te noći sam pomislio
da se svi mi radjanjem budimo iz jednog srećnog i
nesvesnog jedinstva, doživljavamo fenomen koji pre-
stavlja buđenje svesti, fenomen koji smo nazvali život;
smrt gasi našu svest, vraća je u prvobitno jedinstvo,
i ostavlja mesto za druge delove prirode koji se bude.
Pomišljao sam da se priroda pretvara u čoveka, da se
sua sažima u njegovu svest, i činilo mi se da ta njena
metamorfoza znači nešto što naš razum nikada neće
sasvim obuhvatiti i savladati. Verovao sam da se pri-
roda pretvara u čoveka da bi mogla da oseti da postoji,
i da bi mogla time da se opija. Gledajući ovu nagu
ženu kako korača obalom, dok joj se more bacalo pred
noge, činilo mi se da shvatam njeno poreklo, činilo mi
se da shvatam da je ona sama priroda koja je kroz ne-
objašnjivu tamu došla u ljudski oblik.

Tog leta, oslobođen predrasuda, bio sam željan
nekog novog elementarnog znanja, i osetio sam da
polako tamne moji pojmovi o napretku, moralu, politici
i suštini života. Činilo mi se da jedna nova filozofija
treba da postane osnov biologije, i da neki srećniji
oblici treba da zamene ciljeve naših puteva. Tog leta,
sedeći jednog jutra na hotelskoj terasi, uz aperitiv,
i posmatrajući inženjerovu ženu kako silazi niz ste-
penište, odlazeći na plažu, pažljivo i lagano spuštajući
noge na svaki stepenik, zlatokosa, sa telom koje su
izmenili sunce i more, uspravna i sveža, tog jutra sam
osetio da je u takvom nekom trenutku morala nastati
antička religija; jer, one noći, gledajući kako kisne
ridjokosa mlada žena i ovoga jutra, dok sam gledao
kako inženjerova žena silazi niz stepenište, u meni su
se pomešale preštava čoveka i preštava božanstva.
I verovao sam da tu religiju nisu stvorili samo neznanje
i strah već i divljenje i leto, kada je život pokazivao
svu svoju lepotu i snagu, i kada se čovek uzdizao do
njegove snage i lepote, tako da je, zamenivši svoju
svakodnevnost nekom pesničkom suštinošću, i svoje
zajedničko ime zamenio zvaničnim i slučajnim imenom
božanstva.

Ljubomir SIMOVIĆ